

Devrimci Marksist savaş politikası

Levent Dölek

Bir savaş ne türden olursa olsun her Şeyden önce ve her durumda siyasetin Şiddet araçları kullanılarak devam ettirilmesidir. Lenin'in de benimsediği bu tanımlama eski bir Prusya generali ve savaş tarihçisi olan Carl Von Clausewitz tarafından yapılmıştır: "Savaş sadece politikanın başka araçlarla devamıdır... Bir toplumun -tüm halkın- özellikle uygar halkların savaşı, daima politik bir durumdan doğar ve ancak politik bir gerekçeyle başlatılır. O halde savaş politik bir eylemdir."¹

Siyasi hedeflere Şiddet yoluyla ulaşma çabası olarak savaş, düşmana irademizi zorla kabul ettirmek için kuvvet kullanma eylemidir. Bunun için düşmanın silahtan arındırılması esasdır. Silahtan arındırılmış olan taraf zora dayalı iradeyi kabule mecburdur. Dolayısıyla da karşı tarafı silahtan arındırma hedefi, siyasi amacın yerini alır ve onu savaşa ait olmayan bir Őeymiř gibi kenara iter.² Savaşın siyasi bir eylem olmasına dair gerçeğin yalın Şekilde görünmemesinin sebebi budur.

Pasifizme karşı Marksizm

Savaşın, siyasi bir olay değil de talihsiz bir Şiddet tırmanması, akıl tutulması,

---

¹ Carl Von Clausewitz, *Savaş Üzerine*, çev. Selma Koçak, İstanbul, Doruk Yayımcılık, 2011, s. 45.

² Clausewitz, A.g.e., s. 30.

milliyetçi bir histeri ya da şiddet sarmalı şeklinde algılanması da aynı sebepten kaynaklanır. Öte yandan savaşların içinde, şiddetin daha fazla şiddet doğurması anlamında bir şiddet sarmalının var olduğu da bir gerçektir. Clausewitz bunu aşırı kuvvet kullanma eğilimi olarak adlandırır.

Şimdi insancıl kimseler, fazla kan dökmekten düşmanı silahtan arındırmanın ya da yenmenin sanatkârane bir yolu olabileceğini ve harp sanatının gerçek eğiliminin de bu olduğunu kolayca hayal edebilirler. Ne kadar iyi izlenim bırakırsa bıraksın bu yanılığın ortadan kaldırılması zorunludur; çünkü harp gibi çok tehlikeli şeylerde iyi niyetlilikten doğan yanılıklar, yanılığın en kötüsüdür. Fiziksel kuvvetin bütün kapsamıyla kullanılması hiçbir zaman aklın da beraber kullanılmasına engel olmadığından bu fiziksel kuvveti acımadan, kan dökmekten çekinmeden kullanan taraf, -düşmanı da aynı şeyi yapmazsa- üstünlük sağlar. Böylece diğer tarafa da kuralı öğretmiş olur ve artık taraflar, içinde buldukları dengeden başka sınır tanımaksızın aşırılığa kadar tırmanırlar.³

Tarafların sınır tanımaksızın aşırılığa kadar tırmanması olgusu şiddeti öyle bir düzeye kadar çıkarır ki çoğu zaman savaşın nedeni olan politik anlaşmazlığın çapıyla orantısız bir yıkım ve vahşetle karşılaşılır. Dolayısıyla da savaşın kendisi kontrolden çıkmış bir şiddet çılgınlığı imiş gibi görünür. Ancak şiddet sarmalı savaşın sebebi değil sonucudur.

Şiddet kullanan bir düşman karşısında diğer yanağını çevirmenin ya da salt pasif direnişin etkili olacağını düşünenler kendilerini akıllı karşı tarafı ise daha az akıllı olarak görme hatasına düşerler. Pasif direniş ya da barışçıl eylemler tümüyle etkisizdir demiyoruz. Tam tersine kitleleri harekete geçirdikleri ölçüde çok büyük ve hatta zaman zaman önemli etkilerde bulunabilirler. Ancak mesela Hindistan'ın salt Gandi'nin pasif direnişi sayesinde bağımsızlığına ulaştığını düşünmek, Hindistan'da bağımsızlık için verilen silahlı mücadeleyi görmezlikten gelmek anlamına gelir. Gandi'nin kendisi silahlı mücadeleye ve şiddete karşı olmakla birlikte onu görmezden gelmemiştir. Hatta silahlanmaktan ve direniş göstermekten korkanların kendi hareketine (*satyagraha*) katılmamalarını istiyor ve korkaklık ile şiddet arasında seçim yapmak gerekirse şiddeti öğütlerdim diyordu. Gandi bir pasifistti ama asla bir ahmak değildi. Pasif direnişin vahşetle kırılmasının daha büyük bir silahlı direnişe yola açması tehdidi olmadan Britanyalı sömürgecileri adım atmaya zorlayamayacağını gayet iyi biliyordu.⁴ Bu anlamda pasif direniş Britanyalı sömürgecilere olduğu kadar, Hindistan burjuvazisine de bir mesaj içeriyordu. Zira pasif direniş Britanya sömürgeciliğinden kurtulma mücadelesinin dizginlenmesinin, sosyalistlerin önderliğinde “amacını” aşarak yerli

3 a.g.e., s. 30.

4 Joan V. Bondurant, *Conquest of Violence: The Gandhian Philosophy of Conflict*, Princeton UP, 1988, s. 28.

burjuvazinin mülksüzleştirilmesine kadar varmasına karşı da bir güvence anlamı taşıyordu.

Yine Hindistan'ın bağımsızlığını salt pasif direnişin başarısına bağlamak tarihin gördüğü en büyük ve kanlı savaşı olan İkinci Dünya Savaşı'nın Britanya'nın sömürgeleri üzerindeki askeri ve mali kontrolünü zayıflatan etkisini ve tabii ki muzaffer Sovyetler Birliği faktörünü göz ardı etmek olur. ABD'nin Vietnam'dan çekilmesinde, kamuoyunun barışçı baskısının etkisi son derece önemlidir. Ancak ABD'deki savaş karşıtı muhalefetin, Vo Nguyen Giap komutasında, ABD Konsoloslugu'nun intihar komandoları tarafından basılmasıyla başlayan ve yüzden fazla noktada basılmadık ABD ve Güney Vietnam üssü bırakmayan efsanevi Tet taarruzunun⁵ sonucunda tırmanışa geçtiği de unutulmamalıdır.

Elbette ki savaşın tarafı için herhangi bir çarpışma olmadan karşı tarafı teslim almak tercih edilir. Bunun için düşmanı bölmek, içeriden zayıflatmak, rüşvetle satın almak, kuşatıp yalıtarak teslim olmaya zorlamak, ezici bir kuvvet oluşturmak ya da kendi kuvvetini olduğundan büyük göstererek düşmanı caydırmak ve tüm bunlar için hiçbir genel geçer ahlaki değer gözetmeksizin türlü yöntem ve hilelere başvurmak savaş sanatının içindedir.

“Girdiği her savaşı kazananlar aslında usta değildirler, başka orduları savaşmadan çaresiz bırakanlar işte onlar en iyisidir”⁶ ya da “Sizi açlıkla yenebilecek bir düşman asla kılıç kullanmaz. Bu yoldan elde edilmiş bir zafer pek onurlu olmasa da kesindir.”⁷ Ancak düşmanı çaresiz bırakmanın da açlığa mahkûm etmenin de, etkili bir zor aygıtı ile desteklenmesi gerektiği açıktır. Düşmandan daha büyük bir silahlı kuvveti toplamadan onu kuşatıp teslim olmaya zorlayamazsınız. Bolşevikler, Kışlık Saray'ı hemen hemen hiç kan dökmeden ele geçirmişlerdi. Ancak bunu sağlayan Bolşeviklerin hümanizmi değil sarayın karşı kıyısındaki Pyotr ve Pavel kalesi ile genel olarak Petrograd garnizonunun Bolşeviklerin kontrolüne geçmiş olması, kentten onbinlerce fabrika işçisinin silahlanması ve Avrora zırhlısının saraya yönelik göstermelik ama korkutucu top atışlarıydı.

Sarayın muhafızları Bolşeviklere direnebilir ve çetin bir savaşın sonucunda çok kan dökülebilirdi. Ancak mevcut güç dengesi muhafızları siyaseten iflas etmiş burjuvalar için direnmenin çok riskli olduğuna ikna etme konusunda son derece etkiliydi. Clausewitz, aşırı kuvvet kullanma eğiliminin temel bir eğilim olmakla birlikte mutlak olmadığını belirtiyordu. Kışlık Saray'ın alınmasında olduğu gibi düşmanın siyasi sefaleti askeri bir tutukluğa neden olabilir ve savaşan taraflardan biri şiddeti tırmandırmak yerine teslim olabilir ya da ricat edebilir.

5 Tet taarruzunun ayrıntıları ve Amerikan kamuoyu üzerindeki etkisinin kapsamlı bir değerlendirmesi için bkz. Don Oberdorfer, *TET*, New York, Avon Books, 1972.

6 Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, çev. Sibel Özbudun ve Zeynep Ataman, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İkinci Basım, 2006, s. 84.

7 Machiavelli, *Askerlik Sanatı*, çev. Nazım Güvenç, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İkinci Basım, 2008, s. 233.

Clausewitz bunu “gerçek hayatın olasılıkları” olarak adlandırmaktadır.⁸

Ancak genel olarak şunu söyleyebiliriz ki savaşta ya da daha genel bir ifadeyle savaşı gündeme getirecek denli derinleşip keskinleşen siyasi sorunların çözümünde askeri araçların barışçıl olanlara nazaran baskın olma eğilimi ve özelliği vardır. Sonuçta: “Askerler, demir, para ve ekmek savaşın bam telidir. Ama bu dördünden en gerekeni ilk ikisidir çünkü askerler ve demirle ekmek de bulunur, para da; oysa para ve ekmekle ne demir bulunur ne de asker.”⁹

Askeri araçların baskınlığı, güçlerin aşırı kullanımı eğilimi ile birleştiğinde savaş döneminde izlenecek politikaların sonuçlarının çok daha kesin, bedellerinin çok daha yüksek ve telafisinin çok daha zor olması anlamına gelir. Bu anlamda savaşın tarafı olan herkes için izlenecek politikanın doğruluğu da bir ölüm kalem meselesi haline gelir. Sosyalist hareketin tarihindeki bir dizi önemli bölünme ve ayrışmanın doğrudan ya da dolaylı olarak savaşta izlenen politikalarla ilgili olmasının nedenini burada aramak gerekir. Savaşın gerçeğini kavramak, savaşa ilişkin doğru politika belirlemenin anahtarıdır. Şüphesiz ki savaş ve şiddet birbirinden ayrılmaz bir ikilidir. Savaşta şiddetin sınırsızca tırmanma eğilimi tarafların caniliğinden ya da sadistçe duygularından değil savaşın doğasından kaynaklanmaktadır.

Savaşın, nedensiz bir şiddet gösterisi olmadığını, politikanın şiddet araçlarıyla sürdürülmesi olduğunu ve bir kez savaş başladı mı askeri alanın tamamen belirleyici hale gelme eğilimi taşıdığını görüyoruz. Ancak kendisini ne ölçüde askeri biçimler altında gösterirse göstereceği savaşın esası politik kalmaya devam eder. Dolayısıyla da sadece sosyalistler açısından değil politik mücadele veren tüm güçler açısından savaşı ve şiddeti reddetmek politikanın reddi anlamına geleceğinden doğru değildir. Bu açıdan bakıldığında komünizm sömürsüz olduğu kadar savaşı bir dünya da vadeder ancak komünizme birçok savaşlar içinden geçerek gidileceği de muhakkaktır.

Sosyalistler, halklar arasındaki savaşları daima barbarca ve canavarca bulmuşlar ve kötülemişlerdir. Bizim savaşa karşı tutumumuz gene de aslında burjuva pasifistleri ile anarşistlerden farklıdır. Her şeyden önce, biz, bir yanda savaşlar ile öte yanda bir ülke içindeki sınıf savaşmaları arasındaki ayrılmaz bağlılığı; sınıflar ortadan kaldırılmadan ve sosyalizm kurulmadan savaşların ortadan kaldırılmasının olanaksızlığını ve iç savaşların, örneğin ezilen sınıfın ezene, kölenin köle sahiplerine, serflerin toprak beylerine, ücretli işçilerin burjuvaziye karşı savaşlarının haklılığını ve ilerici niteliğini ve gerekliliğini tamamen kabul ederiz. Biz Marksistler her savaşın ayrı ayrı, (Marx’ın diyalektik materyalizmi görüş açısından) tarihsel bir incelemesi gereğini kabul ederek, hem pasifistlerden hem anarşistlerden ayrılırız. Her savaşta kaçınılmaz biçimde olagelen dehşete, zulme, sefalete ve

⁸ Clausewitz, A.g.e., s. 36.

⁹ Machiavelli, A.g.e., s. 263.

işkenceye karşı, tarihte ilerici nitelikte pek çok savaş vardır; bu savaşlar (örneğin mutlakiyet ya da kölelik gibi) çok kötü ve gerici kurumların yıkılmasına (Türkiye ve Rusya’da olduğu gibi) Avrupa’da en barbar despotlukların ortadan kalkmasına yardım ederek, insanlığın gelişmesine hizmet etmişlerdir.¹⁰

Hal böyle iken, şiddet sarmalı üzerine edilen bütün tumturaklı söylevler ve şiddetin karşısına, barış dili ve askeri olan her şeyin reddi anlamında anti-militarizm¹¹ ile çıkan yaklaşımları nasıl yorumlamalıyız? Açık ki bunlar ya dürüst barışseverlerin Clausewitz’in dediği gibi ne kadar halisane görünürlerse görünürler mutlaka ortadan kaldırılması gereken yanlışlarıdır ya da taarruz altındaki ezilen yığınları siyaseten savunmasız bırakmayı amaçlayan liberal manipülasyonlardır. Bunlardan ilki ikna edilmeli ikincisi ise teşhir ve mahkûm edilmelidir.

Halkın ilerici pasifizmine karşı profesörlerin gerici pasifizmi

Yaşadığımız topraklardan tipik bir örnek görmek için, Ahmet İnsel’in demokratik mücadele ve şiddet ilişkisini ele aldığı bir yazısındaki yaklaşımına bakalım:

Toplumsal ihtilafın şiddet yöntemleri içinde vücut bulması, ihtilafın niteliğini de değiştirir. Şiddetin devreye girdiği andan itibaren karşı taraf düşmana dönüşür. Şiddet düşmanı bastırmak, yok etmek için gerekli olur. Hâlbuki demokrasinin en büyük gücü ve belki erdemi, toplumsal ihtilafın taraflarını düşman olmaktan çıkarıp veya düşman konumuna gelmelerini engelleyip, hasım konumunda karşı karşıya getirebilmesidir. Hasımla düşman farklı kategorilerdir. Hasımlar arasında sadece rekabet ve çatışma değil, çatışmanın sonucu ne olursa olsun, bunun ardından birlikte yaşamaya devam edileceğinin ortak bilinci de vardır. Düşman ise eninde sonunda yok edilmesi gerektir.¹²

Burada teşhir ve mahkûm edilmesi gereken, liberal bir manipülasyona ilişkin güzel bir örnek görüyoruz. Şiddeti ihtilafın sonucu olarak değil ihtilafın niteliğini belirleyen bir neden olarak sunan İnsel, şiddet kullanımının tarafları düşmanlaştırdığını iddia etmektedir. Ona göre şiddet devreye girmese düşmanlar bir arada yaşayacak hasımlara dönüşürler. Mesela işçiler ve burjuvalar düşman değil İnsel’in terminolojisine göre hasım olmalıdır. Yani işçiler burjuvaları yok etmeye çalışmamalıdır. Yani işçiler fabrikaların burjuvaların özel mülkiyetinde kalması-

10 V.I.Lenin, *Sosyalizm ve Savaş*, çev. N. Solukçu, Ankara: Sol Yayınları, 1992, s. 11.

11 Gerçekte anti-militarizm askeri olana karşıtlık değil toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal olarak askeri ihtiyaç ve öncelikler temelinde örgütlenmesi anlamına gelir. Bu anlamda Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht’in Birinci Dünya Savaşı’nda savaş bütçesine karşı çıkması anti-militarist bir eylemdir. Ancak diğer tüm komünistler gibi ne Rosa’da ne de Liebknecht’te devrimci askeri eylem aleyhinde herhangi bir tutuma rastlamak mümkün değildir.

12 Ahmet İnsel, “Demokratik Mücadele ve Şiddet”, 3 Ocak 2015, <http://www.birikimdergisi.com/haftalik/1333/demokratik-mucadele-ve-siddet>.

na, sömürü düzenine, burjuvaların iktisadi gücü elinde bulundurmalarına dolayısıyla da siyasi gücü kullanarak işçileri basturmalarına rıza göstermelidir. Zira işçilerin fabrikalar üzerinde hak iddia etmeleri, fabrikada patronun mülkiyetini ve toplumun yüzde birlik azınlığını oluşturan asalakların iktidarını sorgulamaları her zaman ve dünyanın her yerinde devletin şiddetiyle karşılaşmaktadır. O halde işi buralara kadar ilerletmeye lüzum yok. Neme lazım bir şiddet sarmalına sürüklenebiliriz. Ya da emperyalist tahakküm altındaki bir ulus da ülkesinde emperyalist güçlerin varlığına son vermeye uğraşmamalı -ki bu hiç şüphesiz ihtilafın şiddet yöntemleri içinde vücut bulmasına neden olacaktır- onunla bir arada yaşamının hal çaresine bakmalıdır. Aksi takdirde emperyalist devletle bağımlı ya da sömürge ülke arasında ihtilaf şiddet kullanılır kullanılmaz nitelik değiştirebilir!

İnsel ve onun gibi safını hâkim sınıfların tarafında belirlemiş liberallerin, aynı şiddet karşıtı yaklaşımı uygar dünyanın (biz ona emperyalizm diyoruz) eylemleri karşısında göstermiyor oluşu mesela NATO'nun Yugoslavya'ya askeri saldırısını uluslararası camianın insanlık suçuna karşı bir "koruyucu girişimi" olarak tanımlaması sanırım şaşırtıcı olmayacaktır.¹³ Aynı İnsel, 2004 yılında Irak'ın Felluce kentinde ABD işgaline karşı direnenlere, dünyanın en büyük askeri aygıtına karşı şiddet kullanımında aşırıya gittiği için ABD ile aynı derecede karşı çıkmak gerektiğini savunuyordu.¹⁴ Bu tutum tam da emperyalist işgal altında eldeki olanaklarla direnmeye çalışan bir halka, ister bilinçli şekilde işgalci askerlerin moralini bozmak amacıyla isterse salt intikam dürtüleriyle olsun vahşet uyguladığı için destek vermemenin, direnişi siyaseten tecrit etmek, yani emperyalizmi siyaseten desteklemek anlamına geldiği açık değil mi?

İnsel'in bir dizi liberal pasifistin ortak görüşünü yansıtan tutumuyla, Engels'in Çinli köylülerin İkinci Afyon Savaşı sırasında İngiliz istilacılara ve genel olarak yabancılara karşı uyguladığı vahşete ilişkin değerlendirmesini karşılaştıralım:

Çinlilerin korkunç gaddarlıkları üzerinde şövalyelik taslayan İngiliz basınının yaptığı gibi ahlak tartışması yapacak yerde, bu bir *pro aris et focus* (kutsal vatan savunması) savaşı, Çinli ulus topluluğunu korumak için bir halk savaşıdır, ve nasıl ifade edilirse edilsin, tanrısal batıl itikatlarına cahillikten gelen ukalalığına, bilgiçlik taslayan barbarlığına karşın, bunun gene de bir halk savaşı olduğunu anlamamız gerekir. Ve halkçı bir savaşta ne düzenli savaşın genel olarak kabul edilen kurallarına, ne de herhangi bir başka soyut ölçüte göre; yalnızca ayaklanan ulusun

13 Ahmet İnsel, "Sorumluluk Hukuku'na Karşı Yeni Emperyal Vizyon", *Birikim*, no: 122, Haziran 1999, <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/5810/sorumluluk-hukukuna-karisik-yeni-emperyal-vizyon>.

14 İnsel'in bu yaklaşımı İkinci Körfez Savaşı sırasında Irak'ta işgale hayır diyen ama direnişi desteklemekten uzak durmak istediği için, anti-emperyalist grupların etkisinin daha güçlü olduğu Irak'ta İşgale Hayır Koordinasyonu'ndan ayrılıp Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu'nu (Küresel BAK) kuranların (ÖDP, DSİP, SODEV, Yeşiller vb.) temel görüşlerini yansıtmaları bakımından da önemlidir.

uygarlık düzeyine göre ölçülebilir.¹⁵

Marx'ın da Engels'le aynı paralelde düşündüğünü ve birlikte yine Britanya sömürgeciliğine karşı Hint halkının silahlı isyanını, III. Bonaparte'ın Meksika seferinde Fransız sömürgeciliği karşısında savaşan Meksika'yı, Mısır'da Britanya ve Fransız sömürgeciliği ile yerli işbirlikçilerine karşı Arabi Paşa'nın silahlı ayaklanmasını ve İngiliz Afgan savaşında Afganistan'ı, İngiliz İran savaşında İran'ı desteklemiş olduğunu belirtelim.¹⁶

Belli ki 19. yüzyılın ortasında da sömürgecilerin korsanca politikalarını, bu politikalara apaçık şiddet hatta vahşet yöntemleriyle direnen halkı eleştirerek mazur göstermeye çalışanlar mevcuttu. Bu türden gerici Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında da eksik olmadılar. Trotskiy onlar için şöyle diyordu: “Diplomatın, profesörün, gazetecinin pasifizmini, marangozun, tarım işçisinin, hizmetçi kadının pasifizminden kesinlikle ayırt etmek gerekir. Birinde pasifizm, emperyalizm için örtü, diğerinde ise emperyalizme olan güvensizliğin bulanık ifadesidir.”¹⁷

Lenin de halkın ilerici nitelikli pasifizmi ile kötü niyetli, esas saldırganı özürleyen gerici pasifizm arasında kesin bir ayrım koymaktan yanaydı:

Yığınların barıştan yana duyguları, çoğu zaman, bir protestonun başlangıcını, savaşın gerici niteliğine karşı kızgınlığı ve yığınların bu niteliğin bilincine vardıklarını ifade eder. Bu duygudan yararlanmak, sosyal demokratların görevidir. Bu anlamdaki her harekete her gösteriye bütün güçleriyle katılacaklar, ama toprak ilhakları olmadan, uluslara tahakküm edilmeksizin, yağmasız, şimdiki hükümetler ile egemen sınıflar arasında yeni yeni savaşların tohumları atılmaksızın bir barışın devrimci bir harekete geçilmeden mümkün olabileceğini söyleyerek halkı kandırmayacaklardır. Halkın bu şekilde aldatılması hasım hükümetlerin gizli politikalarına hizmet etmek ve bunların karşı-devrimci planlarını kolaylaştırmak demektir. Sürekli ve demokratik barış isteyen herkes, hükümetler ile burjuvaziye karşı, bir iç savaştan yana olmak zorundadır.¹⁸

Marx, Engels, Lenin ve Trotskiy'in savaş ve barış konusundaki tutumlarının tam bir süreklilik arz ettiğini görüyoruz ve onların bu görüşlerini takip ediyoruz.

Biz devrimci Marksistler olarak, siyasette hâkim sınıfların çıkarlarının karşısına işçi sınıfının ve ezilen halk kesimlerinin çıkarlarına dayalı bir bakış açısıyla ve mücadele programıyla çıkıyoruz. Bu anlamda yaptığımız işçi sınıfı siyasetidir.

15 Marx ve Engels, *Sömürgecilik Üzerine*, çev. Muzaffer Erdost, İstanbul: Sol Yayınları, 2009, s. 136.

16 S.F. Kissin, *War and the Marxists*, Boulder, Colorado: Westview Press, 1988, p. 30, 31; aktaran: Sungur Savran, *Avrasya Savaşları-Körfez'den Afganistan'a Yeni Dünya Düzeni'nin Kuruluşu*, İstanbul: Belge Yayınları, 2001, s. 52.

17 Lev Trocki, *Bildirgeler*, çev. Erdal Tan, Masis Kürkçügil, İstanbul: Yazın Yayıncılık, 2003, s. 36.

18 *Sosyalizm ve Savaş*, s. 27

Savaşlara da temelde aynı bakış açısıyla işçi sınıfının çıkarlarını esas alarak yaklaşmalıyız.

Trotskiy bu perspektifi, Clausewitz'in savaş tanımını tersinden formüle ederek şu sözlerle ifade ediyor: "Savaş zamanındaki siyasetimiz barış zamanındaki siyasetimizin yoğunlaşarak devam ettirilmesidir."¹⁹ Gayet açık. Dolayısıyla en genel prensipler açısından barış zamanındaki siyasetle savaş zamanındaki siyaset arasında bir fark yoktur. Bir savaş kendi içinde ele alınıp, bu savaşla ilgili tutum geliştirirken Marksistler öncelikle savaşın siyasi nedenini bulup çıkarmalıdır. Savaşın tarafları, savaşın siyasal nedeniyle ilişkileri içinde tanımlanmalıdır. Bu tanımlamaların sonucunda işçi sınıfının çıkarlarını yansıtacak, aynı anlama gelmek üzere devrimin önünü açacak doğru politikayı belirlemelidir. Burada daha net olmak adına işçi sınıfından uluslararası proletaryayı, devrimden de proleter dünya devrimini kastettiğimizi belirtmekte özellikle fayda vardır ve bu metodun en etkin şekilde uygulandığı ve devrimci Marksist savaş politikasının berrak ilkeler temeline oturtulduğu dönem Birinci Dünya Savaşı olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı ve devrimci Marksist savaş politikası

1914'te patlak veren Birinci Dünya Savaşı ilkin sadece Büyük Savaş olarak adlandırılıyordu. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu savaş dünya savaşlarının birincisi olarak kabul gördü.²⁰ Sonuçta tarihçiler ne derse desin her iki savaş da artık bir dünya sistemi olarak kapitalizmin ulaştığı son aşama olan emperyalizmin ürünüydü. Kapitalizmin tekelci aşamaya gelmesiyle, banka ve sanayi sermayesinin bütünleştiği dev finans kapital örgütleri üzerinde yükselen emperyalist dünya sistemi, kendisini dünyanın kapitalist gruplar ve büyük güçler arasında paylaşılması kavgası olarak ortaya koyuyordu.²¹

Avusturya Macaristan veliahtı Ferdinand'ın bir Sırp milliyetçisi tarafından Saraybosna'da suikast sonucu öldürülmesinin ardından "Büyük Savaş" Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'ı işgal etmesiyle başlamıştır. Tabii ki bu büyük savaşın nedeni söz konusu suikast değildir. Ancak savaşların görünürdeki sebepleri hiçbir zaman savaşın arkasındaki çıkar çatışmalarını tümüyle yansıtmaz. Clausewitz de kendi döneminin savaşlarında aynı olguyu tespit etmiştir: "İki ulus ya da devlet arasında öyle gerginlikler, öyle düşmanlıklar bulunabilir ki, çok önemsiz bir politik savaş nedeni, kendi doğasını çok aşan büyük bir etki, gerçek bir patlama yaratabilir."²² Birinci Dünya Savaşı söz konusu olduğunda

19 a.g.e., s. 114.

20 Keith Robbins, *Birinci Dünya Savaşı*, çev. Müfit Günay, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2005, s. 35.

21 Bkz. V. I. Lenin, *Emperyalizm Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Cemal Süreya, Ankara: Sol Yayınları, 1998.

22 Clausewitz, a.g.e, s. 37.

Clausewitz'in bahsettiği gerginlik ve düşmanlıklar, Marksizmin daha kesin şekliyle ortaya koyabildiği biçimiyle emperyalizmin bağrında gelişen finans kapitalin artan rekabeti ve bu rekabetin keskinliğinin barışçıl aşamayı çoktan aşmış olmasıdır. Finans kapitalin bağrında gelişen ve emperyalist devletlerin politikalarında yansımaları bulan bu gerginlik ve düşmanlık düzeyi bir suikasttan dünya savaşı çıkartmıştır. 1914'e gelinceye kadar tüm Avrupa yaklaşan savaşın ayak seslerini duymuştur. Özellikle sosyalist siyasetin ve işçi hareketinin ana politik eksenini hiç değilse 1907'den itibaren yaklaşan savaşa karşı mücadele olmuştur.

Paris Komünü'nün yenilgisinin ardından 1876'da dağılan Birinci Enternasyonal'den sonra 1889'da başta Alman Sosyal Demokrat Partisi olmak üzere bir dizi kitlese ve sosyalist işçi partisinin oluşturduğu İkinci Enternasyonal, dünyanın adım adım savaşa sürüklendiği 20. yüzyıl başında özellikle Avrupa çapında işçi sınıfının siyasal ağırlık merkezini oluşturuyordu. Marksizmi kabul eden partilerden oluşan Enternasyonal, Birinci Dünya Savaşı'nın öncesinde Basel Kongresi'ni topladı. Bu kongre, daha önceki Stuttgart (1907) ve Kopenhag (1910) kongrelerine referansla savaşı önlemek için mücadele etmenin yanında eğer yine de savaş patlak verirse bu savaş tarafından yaratılmış ekonomik ve politik krizi halkı ayaklandırmak ve kapitalist sınıfın egemenliğinin düşüşünü hızlandırmak için kullanma çağrısını yineliyordu.²³

Ancak savaş bir olasılıktan gerçeğe dönüşür dönüşmez, sosyalist işçi hareketi de bir ölüm kalım sınavına girmiş oldu. Basel Bildirisi'nin Stuttgart ve Kopenhag kongrelerindeki devrimci ve enternasyonalist çağrılara referans vermekle birlikte, bildirinin ağırlığını "savaşı durdurma" çabasına vermiş olması anlamlıdır. Zira savaş yaklaştıkça, enternasyonalist politikanın bedeli de daha ağır olmaya başlamıştır. Barış döneminde hükümetlere karşı mücadele etmekle savaş döneminde mücadele etmek hiçbir zaman aynı kolaylıkta olmamıştır. Kitleler coşkulu geçit törenleri ve şovenist gösteriler eşliğinde silah altına alınırken, sosyal demokrat partilerin barışçı politikası derhal vatana ihanet suçlamalarıyla yüzleşmelerine neden olmuştur. Bu da sosyal demokrat saflarda daha muhafazakâr eğilimlerin güçlenmesi yönünde bir etkide bulunmuştur.

Bu basınçlar altında adım adım burjuvaziyi devirmek için savaştan yararlanma politikasının yerini burjuvaziyle birlikte anayurt savunmasına atılmak aldı. Basel bildirisinin muğlak bırakılmış yanlarından bu gerici manevranın ön işaretlerini almak mümkündür. Ancak yine de Enternasyonal'in kongre belgeleri, savaşı hiçbir şekilde meşru kabul etmeyen bir lafza sahipti ve Lenin sonuna kadar bu belgelere sahip çıkarak Kautsky başta olmak üzere emperyalist burjuvaziyle işbirliğine soyunan sosyalist liderleri sosyal şoven olarak tanımladı ve Enternasyonal'e ve kongre kararlarına ihanet etmekle itham etti:

23 <https://www.marxists.org/history/international/social-democracy/1912/basel-manifesto.htm>.

Devrimci Marksizm

Uygulamada sosyal şovenler, proletaryaya düşman bir burjuva politikası izlemektedirler; çünkü bunlar yabancı istilacılara karşı savaş anlamında “anayurdun savunulmasını” değil, “büyük devletlerden” şunun ya da bunun, sömürgeleri yağma etme ve öteki ulusları ezme hakkını savunmaktadırlar... Sosyal şovenler, saldırgan büyük devletler grubundan birisinin hükümetini ve burjuvazisini haklı çıkaran ve övenler ile Kautsky gibi bütün saldırgan devletlerin sosyalistlerinin “anayurdu savunmada” eşit hakları olduğunu öne sürenlerdir. “Kendi” (ya da her) emperyalist burjuvazisinin çıkarlarını, ayrıcalıklarını, soygununu ve zulmünü savunmak anlamına gelen sosyal şovenizm, aslında bütün sosyalist inançlar ile Basel Uluslararası Sosyalist Kongresi'nin kararlarına ihanet etmek demektir.²⁴

Ancak Lenin sadece siyasi hasımlarını suçlamakla ve mahkûm etmekle yetinmiyor onların oportünist politikasının altındaki sınıfsal dinamikleri de Marksist yöntemi kullanarak analiz ediyordu. Emperyalizm, sömürgelere yapılan sermaye ihracı ile hem finans kapitale aşırı kârlar sunuyor hem de bu aşırı kârlardan bir kısmını rüşvet olarak kullanma, işçi sınıfı içinde görece daha iyi ücret alan, muhafazakâr ve işbirlikçiliğe yatkın bir tabakanın oluşturulmasına harcama olanağı veriyordu. Engels, *İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu* kitabının 1892 yılında yayımlanan İngilizce baskısına önsözde ilk defa, kadın ve çocuk işçilerin kullanılmadığı ve sendikaların gücünün kırılmadığı sektörlerde işçi sınıfı içinde bir aristokrasi oluştuğunu söyleyerek işçi sınıfı içinde muhafazakâr eğilimler gösteren bir katmanın oluştuğunu tespit etmiştir.²⁵ Lenin ise bu tabakayı kapitalizmin emperyalist aşaması ile ilişkisi içinde işçi aristokrasisi ya da burjuvalaşmış işçiler olarak adlandırmıştır. Lenin'in bu analizi, sosyal şovenizmin hangi sosyal zemine dayanarak devasa boyutlara ulaşmış işçi partilerine hâkim olduğunun açıklanmasında elzemdir:

19. yüzyılın sonundaki nesnel koşullar oportünizmi olağanüstü güçlendirdi, legal burjuva olanak ve fırsatlarının kullanılmasını legalizme tapma durumuna getirdi; işçi sınıfı içinde ince bir bürokrat ve aristokrat katman yarattı, sosyal demokrat partilerin saflarına birçok küçük-burjuva “yoldaşı” çekti... Oportünizm ile sosyal şovenizmin ekonomik temeli aynıdır; ayrıcalıklı işçilerin önemsiz bir kesimi ile kendi ayrıcalıklı durumlarını savunan küçük burjuvazinin ortak çıkarları: yani kendi ulusal burjuvazilerinin egemen ulus durumundan yararlanarak öteki ulusları soymasından paylarına düşecek kırıntılar...²⁶

Sosyal şovenizme ve oportünizme karşı devrimci Marksizmin politikası ise emperyalist paylaşımından hiçbir çıkarı olmayan buna karşılık savaşın yükünü en

24 V. I. Lenin, *Sosyalizm ve Savaş*, s. 19.

25 Friedrich Engels, *İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu*, çev. Yurdakul Fincancı, Ankara: Sol Yayınları, 1997 s. 39.

26 V.I. Lenin, a.g.e., s. 22.

ağır şekilde çeken proletaryanın en yoksul katmanlarının çıkarlarına dayanıyor-
du. Enternasyonalist safta başı çeken şüphesiz ki Lenin ve Trotskiy idi. Rosa
Luxemburg ve Karl Liebknecht ise Almanya’da hem savaşın hem de sosyal de-
mokrat ihanetin merkezinde en ön safta savaşıyorlardı.

Karl Liebknecht milletvekili idi ve tek başına savaş bütçesine karşı çıktı.
Bizzat yazdığı bildirilerde ve konuşmalarında daha sonra emperyalist savaşa
karşı enternasyonalist mücadelenin evrensel sloganı haline gelen “esas düşman
içeridedir!” sözünü cesaretle haykırıyordu.²⁷ Rosa Luxemburg ise mevcut savaşın
yarattığı koşulları kapitalizmin yıkılması için kullanacak devrimci bir politikanın
en ön saftaki sözcülerinden biriydi. En tutarlı savaş karşıtlarının temsilcisi olan
Rosa Luxemburg, aynı zamanda pasifist ütopyalara karşı da uzlaşmaz bir tutum
içerisindeydi: “Kapitalizmin bugün içinde bulunduğu emperyalist süreçte, var
olan militarizmden, gizli diplomasiden, birçok ulusal devletin merkezileşmesin-
den vazgeçmek öylesine olanak dışıdır ki, bu önerileri tek bir basit öneride, ‘kapi-
talist sınıflı toplumdan vazgeçilmesi’nde birleştirmek çok daha tutarlı olacaktır.”²⁸

Lenin ise enternasyonalist politikayı en berrak ve kesin şekilde formüle eden
kişidir. Lenin için emperyalist savaşta her ülkenin proletaryası sadece kendi hü-
kûmetinin savaşçı politikalarına destek vermemekle yetinmemeli, bizzat kendi
yağmacı burjuva hükûmetinin yenilgisi için mücadele etmelidir.

Bugünkü savaşta, gerek “kendi” hükûmetinin zaferini savunmak, gerek “ne zafer,
ne yenilgi” sloganını savunmak, sosyal-şovenizm görüşünden kaynaklanır. Gerici
bir savaşta, devrimci bir sınıf, hükûmetinin yenilmesini istemekten başka bir şey
yapamayacağı gibi, hükûmetin askeri başarısızlıkları ile onu devirme olanakları-
nın arttığını görmemezlik de edemez. Hükûmetlerin başlattığı bir savaşın ancak
hükûmetler arasında bir savaş olarak biteceğine inanan ve bunun böyle olmasını
isteyen bir burjuva, *bütün* hasım ülkelerin sosyalistlerinin, “kendi” *hükûmetleri-
nin* yenilgisini istemelerini ve bunu söylemelerini “gülünç” ve “saçma” bulur. Ter-
sine, bu tür bir söz, sınıf bilincine varmış her işçinin beslediği düşünceyi doğrular,
ve bizim, bu emperyalist savaşı bir iç savaş durumuna çevirme çabalarımız ile
aynı doğrultuda olur.²⁹

Enternasyonalist cephenin tümüyle ve homojen biçimde Lenin’in bu satırlarda
ifadesini bulan berraklığı paylaştığını söyleyemeyiz. II. Enternasyonal son kongre-
resini Basel’de yapmış, ondan sonra savaş boyunca tekrar toplanmamış ve adeta
kendini feshetmişti. Enternasyonalistler ise 5-8 Eylül 1915’te Zimmerwald’de bir
konferans düzenleyerek taşın altına ellerini sokuyorlardı. Lenin, Zimmerwald’in

27 Karl Liebknecht, *Main Enemy At Home*, <https://www.marxists.org/archive/liebknecht-k/works/1915/05/main-enemy-home.htm>.

28 Rosa Luxemburg, “Junius Broşürü”, *Rosa Luxemburg Kitabı. Seçme Yazılar* içinde, Haz. Peter Hudis ve Kevin B. Anderson, çev. Tunç Tayanç, Ankara: Dipnot Yayınları, 2013, s. 500.

29 V. I. Lenin, a.g.e., s. 27.

sol kanadının önderiydi. Sol kanat, emperyalist savaşta kendi hükümetinin yenilgisini savunma çizgisini öne çıkarıyordu. Trotskiy'in bu konferansta sağ ve sol kanatları uzlaştırma çabası ise Lenin'le sert polemiklere girmesine neden oldu. Zimmerwald'in sonuç bildirgesi Trotskiy tarafından tasarlandı ve delegasyonun genel eğilimlerini yansıtmakla birlikte, savaşa karşı enternasyonalist tutumu öne çıkarıyor, sosyalizm için mücadeleye çağırıyor ve "bütün ülkelerin işçileri birleşin" sloganıyla sona eriyordu. Rosa Luxemburg'un, Kautsky gibilerinin her ülkenin işçi sınıfına kendi anayurdunu savunma görevi vermesinin mantıklı sonucunun Manifesto'nun son cümlesini "bütün ülkelerin işçileri barış zamanında birleşin, savaş zamanında birbirinizi boğazlayın" şeklinde değiştirmek olduğunu söyleyerek Marksizm adına konuşma cüretini sürdüren bu sosyal şoven liderlere en ağır cevabı verdiği hatırlanırsa, Zimmerwald'in Manifesto'ya bu şekilde sahip çıkmasının anlamı daha iyi anlaşılacaktır.

Bu politika daha sonraları devrimci yenilgicilik olarak anılmışsa da bu aslında Lenin'in baştan itibaren benimsediği bir tanımlama değil sosyal şoven hasımlarının suçlayıcı tarzda enternasyonalist politikaya taktıkları addı. Lenin bundan hiç gocunmadı tersine savaşın tüm gelişmelerinin "yenilgicilik" olarak adlandırılan politikalarını doğruladığını, Rusya'nın askeri başarısızlıklarının Çarlığın temellerini sarstığını ve işçi sınıfının uluslararası dayanışmasını kolaylaştırdığını söylüyordu.³⁰ Bu politikanın en kesin biçimde doğrulanışı ise tabii ki Ekim devriminin zaferiyle olacaktır.

Bu anlamda Lenin'in ve genel olarak Bolşeviklerin yenilgicilik politikasının, kendi hükümetlerinin bozguna uğraması için bir tür sabotajcılığa indirgenemeyeceği ortaya çıkmaktadır. Sözelimi Bolşevikler askerler arasında cepheden kaçmaları ya da sabotajda bulunmaları için ajitasyon yapmıyorlardı. Bu ne olursa olsun birbirleri ile ateş altında bir dayanışma ve yoldaşlık duygusu geliştiren askerler açısından kabul edilemez olurdu. Ya da ancak cephenin kişiliksiz ve korkak unsurları arasında yankı bulurdu. Bolşevik ajitasyon, devrimci idi. Rus burjuvazisinin (hem Çarlık yönetimi altında hem de 1917 Şubat devrimiyle Çarlık yıkıldıktan sonra) yağmacı amaçlarını teşhir ediyor, subayların mezalimine karşı subayların askerler tarafından seçilmesini, milis sistemini ve halkın silahlandırılmasını savunuyorlardı. Bu politika şüphesiz ki Bolşeviklerin bozguncu olarak suçlanmasına neden oldu. Ancak hedef savaşı Almanların kazanması değil Rusya'da proleter devriminin muzaffer olmasıydı. Nitekim Rusya'nın yenilgisinin Rusya dışında da devrimci sonuçlar doğurabilmesinin de yegâne yolu buydu. Aksi takdirde zafer kazanmış bir emperyalist gücün iç politikada da proletaryaya karşı gerici bir tahkimata girişmesi kaçınılmazdı.

Lenin, Çarın yenilgisini savunan çizgiyi gerçekçi olmamakla eleştiren ve salt

---

30 V.I. Lenin, "To A.G. Shlyapnikov", *Collected Works*, Moscow: Progress Publishers, 1976, Vol. 35 içinde, s. 204-205.

bozgunculukla eş tutanların sorgulamalarına karşı şu cevabı veriyordu:

İnsanlar soruyor: “Siz” ne yapacaksınız? Eğer “siz”, devrimciler Çarlığı yenilgiye uğrattığınızda ne yapacaksınız? Onları şöyle cevaplıyorum: 1) Zaferimiz Almanya’daki “Sol” hareketin ateşini yüz kat daha kuvvetli şekilde harlayacaktır; 2) Eğer “biz” Çarlığı tümüyle yenilgiye uğratırsak, savaşı güçlere demokratik şartlarda bir barış önereceğiz, eğer bu reddedilirse *devrimci* bir savaş yürüteceğiz.³¹

1917’de muzaffer olan Ekim devriminin icraatları, Lenin’in 1915’te verdiği cevapların ne kadar gerçekçi olduğunun kanıtı oldu. Ekim devrimi hem barışı sağladı hem de 1918 Alman devriminin ateşini harlayan muazzam bir devrimci etki uyandırdı. Ancak geriye dönüp baktığımızda hem barışın gerçek anlamda demokratik şartlarda gerçekleşemediğini, hem devrimci iktidarın, Brest-Litovsk’ta Rusya ile savaşı taraflar arasında yapılan anlaşma ile devrimi yapan işçi ve köylü kitlelerinin ve askerlerin barış talebi karşılanmakla birlikte önemli tavizler vermek zorunda kaldığını hem de Alman devriminin sosyal demokrasinin ihaneti ile yenilgiye uğradığını görüyoruz. Şüphesiz ki savaşlar ortaya çıkardığı tüm dehşet ve yıkımın yanında neden olduğu siyasi krizlerle de devrimci olanaklar yaratmaktadır. Ancak bu olanaklardan devrimci tarzda yararlanmak öznel koşulların belirli bir olgunluk düzeyine ulaşmasını bu anlamda savaşa ve savaş koşullarında gelişecek bir devrimci duruma programatik, siyasi ve örgütsel olarak hazırlanmış bir devrimci işçi partisini gerektirir. Rusya’da devrim muzaffer olduysa bu çok daha önceden hem siyasi ama hem de örgütsel olarak oportünizmden ve sosyal şovenizmden koparak Leninist temellerde bir parti inşasına girişmiş Bolşeviklerin bilinçli ve sebatkâr çabası sayesindeydi. Almanya’da ise devrimci Marksizm Rosa ve Liebknecht gibi en kahraman liderlerini sosyal şovenizm karşısına çıkarmışsa da bu liderler Alman Sosyal Demokrat Partisi’nden çok geç kopmuşlardı, Lenin’e nazaran kitle hareketinin kendiliğindenliğine daha fazla vurgu yapmaları bunun en önemli nedenlerinden biriydi ve Alman devrimi başladığında Bolşevik Partisi’nin muadili olan Spartakistler Birliği son derece zayıf ve hazırlıksızdı.³²

Tüm bunlardan savaş politikasının devrimci programın kopmaz bir parçası olduğunu, bu anlamda devrimci Marksizm’in savaş politikasının en sağlam temellerinin de Lenin tarafından Birinci Dünya Savaşı sürecinde ve sosyal şovenizme karşı mücadele içinde atıldığını ve pratik mücadelenin sınavından da tam bir başarıyla geçtiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

31 V.I. Lenin, a.g.e.

32 Rosa Luxemburg’un Lenin’le parti anlayışı ve kitle hareketinin kendiliğindenliği konularında düştüğü fikir ayrılıkları için bkz. Sungur Savran, *Lenin’i Yakmalı Mı?*, İstanbul: Kardelen Yayınları, 1998, s. 40-46.

Emperyalist savaş bağlamında devrimci Marksist strateji ve taktik

Devrimci Marksist ya da aynı anlama gelmek üzere Leninist savaş politikasının stratejik yönü ile taktiksel yönünü birbirinden ayırmak bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Konumuz savaş olduğu için strateji ve taktik ilişkisini de askeri terminolojiye referansla ele almamızda sakınca yoktur. Yine Clausewitz'e başvuracak olursak "taktik silahlı kuvvetlerin muharebede kullanılması, strateji ise muharebelerin savaşın amacına ulaşması için kullanılması kuramıdır."³³ O halde, "strateji, savaş hareketinin tümü için amaca uygun bir hedef saptamak durumundadır. Bu, stratejinin savaş planını yapması hedefe götürecek bir dizi harekâtı bu hedefe bağlaması demektir."³⁴

Bu tanımlamalar ışığında devrimci Marksist savaş politikasına baktığımızda, bu stratejik hedefin devrim olarak belirlendiğini görüyoruz. Lenin'in daha açık tanımlamasıyla emperyalist savaşa karşı devrimci Marksist savaş stratejisi "emperyalist savaşın iç savaşa çevrilmesi"dir.

Savaş, kuşku yok ki, şiddetli bir bunalım yaratmış, yığınların kaygısını beklenmedik ölçüde artırmıştır. Bugünkü savaşın gerici niteliği ile *bütün* ülkelerin burjuvazisinin kendi yağmacılık amaçlarını "ulusal" ideoloji sözü ardına gizleyerek söyledikleri hayasızca yalanlar, nesnel devrimci bir temele dayanarak, kuşkusuz, yığınlar arasında kıpırdanışlar yaratmaktadır. Bu duyguların bilinçli bir duruma gelmesi, derinleşmesi ve biçimlenmesinde yığınlara yardım etmek bizim görevimizdir. Bu görev ancak şu slogan ile doğru olarak ifade edilir: emperyalist savaşı iç savaş durumuna çeviriniz; ve savaş sırasındaki *bütün* tutarlı sınıf savaşımaları, ciddi bir biçimde yürütülen bütün "yığın hareketleri", eninde sonunda bu amaca yönelmelidir.³⁵

Lenin'in yaklaşımı son derece berraktır ve tüm çabaların stratejik hedefe tabi kılınması genel metodunun açık bir ifadesidir. "Emperyalist savaşın iç savaşa çevrilmesi" sloganının işaret ettiği devrimci strateji özü itibariyle II. Enternasyonal'in Stuttgart ve Kopenhag kongrelerine referansla Basel Kongresi bildirisinde de tam bir açıklıkla ifade ediyordu.

Bir savaş tehlikesi belirirse, savaşan ülkelerdeki işçi sınıfının ve parlamentodaki temsilcilerinin görevi, Uluslararası Sosyalist Büro'nun eylem koordinasyonu altında, doğal olarak keskinleşen sınıf mücadelesinin genel politik durumuna bağlı olarak değişecek en uygun yöntemlerle savaşı önlemek için elinden gelen tüm çabayı sarf etmeleridir. Yine de savaş patlak verecek olursa, onu hızla durdurmak ve ellerindeki tüm güçle savaş tarafından yaratılan ekonomik ve siyasi krizi, halkı

33 Clausewitz, a.g.e., s. 99.

34 a.g.e., s. 195.

35 V. I. Lenin, *Sosyalizm ve Savaş*, s. 25.

ayaklandırmak ve kapitalist sınıf hâkimiyetinin düşüşüne hız vermek için kullanmak göreviyle karşı karşıyadır.³⁶

Zimmerwald Kongresi de uluslararası işçi sınıfına yaptığı çağrı ile aynı stratejik hedefi tüm açıklığıyla yineledi: “Savaşın yükselmesiyle birlikte tüm enerjimizi, cesaretinizi ve sabrınızı, hâkim sınıfların hizmetine sundunuz. Şimdi uzlaşmaz bir proleter sınıf mücadelesi aracılığıyla, kendi davanız, Sosyalizmin aziz hedefleri, ezilen sınıflar kadar ezilen ulusların kurtuluşu için de ayağa kalkın!”³⁷

Saydığımız bildirilerin hiçbiri Lenin’in ve Bolşevikler’in tutumunun kesinliğine sahip değildi. Ancak bu bildirgeler Birinci Dünya Savaşı boyunca devrimci Marksist politikanın temel referansları olarak kabul edildiler. Bunun sebebi, proletaryanın ve dünya devriminin çıkarları açısından stratejik hedefi doğru tayin etmiş olmalarıydı. Ancak stratejik hedef o hedefe ulaşacak doğru taktiklerin belirlenmesini gerektirir. Savaşta zafere muharebeleri kazanmadan gitmek olanaksızdır. Bu bakımdan, dar anlamda Birinci Dünya Savaşı’nın belirlediği koşullarda ve zaman aralığında benimsenecek politika nispeten taktiksel bir seviyeye teka-bül etmek zorundadır. Tam da bu yüzden Lenin, yukarıda “emperyalist savaşın iç savaşa çevrilmesine yönelik” alıntı yaptığımız pasajı şu cümle ile bitirmiştir: “Güçlü devrimci bir hareketin, büyük devletler arasındaki birinci mi, yoksa ikinci emperyalist savaş sırasında olacağını; savaştan önce mi, savaştan sonra mı patlak vereceğini şimdiden söyleyemeyiz, ama ne olursa olsun bizim görevimiz bu yönde sistemli olarak, yılmadan çalışmaktır.”³⁸ Savaş vardır, sebebi kapitalizmin emperyalist aşamasında yatmaktadır. Dolayısıyla da bu savaşı yeni savaşların izlemesi kaçınılmazdır. Stratejimiz bu savaşın yarattığı koşulları kullanarak yani “emperyalist savaşı iç savaşa çevirerek” emperyalist kapitalist sisteme son vermektir.

Emperyalistler arası savaşın hüküm sürdüğü durumda emperyalist savaşın tarafı olan her bir ülkede benimsenecek temel taktik ise “kendi hükümetinin yenilgisi için mücadele etmektir”. Elbette ki taktik ve stratejinin kesin çizgilerle ayrılmasından değil taktik ve stratejinin diyalektik ilişkisinden bahsetmeli ve kararların görece olarak stratejik ve taktiksel özellik gösterebileceğini akıllardan çıkarmamak gerekir. Söz gelimi savaşın yarattığı olanakları devrim için kullanmak bu anlamda emperyalist savaşı iç savaşa çevirmek stratejidir. Kendi yağmacı hükümetinin yenilgisi için mücadele etmenin görece olarak taktiksel bir nitelik taşıdığı kabul edilmelidir. Ancak cephede askerlere yönelik bir bildiri kaleme alınırken subayların seçimini talep etme ya da cephede kardeşleşme propagandası

36 II. Enternasyonal Basel Bildirisi 1912, <https://www.marxists.org/history/international/social-democracy/1912/basel-manifesto.htm>.

37 Zimmerwald Bildirisi 1915, <https://www.marxists.org/history/international/social-democracy/zimmerwald/manifesto-1915.htm>.

38 V. I. Lenin, a.g.e., s. 25.

yapma taktikleri ile birlikte değerlendirildiğinde “kendi hükümetinin yenilgisi için mücadele etme” politikasının görece olarak – ama sadece görece olarak- stratejik bir nitelik taşıdığından bahsedilebilir. Bu ayrımı doğru şekilde yapmak bizi Birinci Dünya Savaşı sırasında benimsenen taktik perspektiflerin tarihsel olarak ve tüm savaşları kapsayacak şekilde genelleştirilmesi yanlına düşmekten alıkoacaktır. Bunu vurgulamamızın sebebi devrimci Marksizm’in Birinci Dünya Savaşı’nda izlediği taktiklerin tüm savaşlara birebir uygulanmasının ve “devrimci yenilgicilik” adı altında genel geçer bir savaş politikasının Marksizme ve hatta Bolşevizme mal edilmesinin sık karşılaştığımız bir tutum olması ve bunun son derece vahim sonuçlar doğuran oportünist yaklaşımlara temel oluşturmasıdır.

Genel olarak stratejiden taktiğe doğru gittikçe esneklik payı artacaktır. Savaşta strateji, savaşın karakteri tarafından belirlenir. Savaşın karakteri değişmeden stratejide köklü bir değişikliğe gidilmesi söz konusu olamaz. Taktikler ise savaşın karakteri aynı kalmakla birlikte savaşın seyrinin değiştirdiği koşullara bağlı olarak daha esnek şekilde yenilenebilir.

Emperyalist olmayan devletlerin emperyalist savaşları

Emperyalistler arası savaşta, savaşan tarafların tümü haksızdır. Her ülkenin proletaryasının kendi haksız hükümetinin yenilgisi için mücadele etmesi buradan ileri gelir. Emperyalist yerine haksız kelimesini özellikle kullandık. Zira emperyalistler arası savaşta, Rusya gibi büyük devletler arasında sayılmakla birlikte emperyalist paylaşım savaşında geri kalmış sosyo-ekonomik yapısı dolayısıyla ancak gelişmiş emperyalist devletlerle ittifak içinde paylaşım mücadelesine katılabilen ya da büyük emperyalist güçlerin paylaşım mücadelesinden arta kalan kırıntılara talip olan pek çok küçük hatta yarı sömürge konumundaki devletler de savaşa katılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı’nda Rusya’nın konumuna bakıldığında bu ülkenin emperyalist bir güç olarak paylaşım mücadelesinin emperyalizm üzerine Marksizm açısından önemli bir referans kaynak yazmış olan Lenin ve Bukharin’in hiçbir zaman Rusya’yı sosyo-ekonomik özellikleri temelinde emperyalist nitelikte bir ülke olarak tanımlamadığını görürüz. Tersine her zaman Rusya’nın kapitalist olmakla birlikte az gelişmiş bir tarım ülkesi olduğunu vurguladılar.³⁹ Çarlığın savaşının karakteri esas olarak Rusya’nın gelişmiş kapita-

---

39 Lenin, *Emperyalizm* kitabında Rus bankacılık sektörünün başta Alman olmak üzere yabancı bankaların hakimiyetinde olduğunu rakamlarıyla ortaya koymaktadır (a.g.e. s. 57-63). Lenin’e göre Rusya, ne Amerika, Almanya ve Japonya gibi genç ve yükselmekte olan emperyalist kapitalist bir güçtür ne de Fransa ve Büyük Britanya gibi kapitalist gelişmenin eski ve köklü olduğu bir ülkedir. Rusya, bırakın gelişmiş bir kapitalist ekonomiye sahip olmayı, modern kapitalist emperyalizmin, kapitalizm öncesi ilişkiler ağı tarafından kuşatılmış halde olduğu son derece geri kalmış ekonomiye sahip bir ülkedir. (Bkz. <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1916/imp-hsc/ch06.htm>) Bukharin ise savaşın gelişimiyle Rusya üzerindeki Alman nüfuzunun yerini müttefiklerin hakimiyetine bıraktığını ifade etmektedir (Nikolay İ. Buharin, *Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi*,

list emperyalist sosyo-ekonomik yapısından değil (Rusya için durum bunun tam tersiydi), Fransa, Britanya ve ABD gibi emperyalist güçlerle beraber yer aldığı kampın emperyalist bir kamp olmasından ileri geliyordu.

Yarı-sömürge bir ülkenin emperyalist savaşına örnek ise savaşın karşı cephesinde yer alan Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı Devleti o dönemde Marksist akımlar içinde genel kabul gören biçimde bir yarı-sömürge olarak tanımlanıyordu. Osmanlı'nın Kırım Savaşı ile içine düştüğü borç batağı, Düyun-u Umumiye aracılığıyla, devletin vergi toplama yetkisini yabancılara devretmesine kadar varmıştı. Birinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde ise Osmanlı tamamen Alman nüfuzu altına girmiş, ordusunun yüksek komuta kademesini Alman subaylara vermiş, tastamam bir yarı-sömürge konumuna gelmişti. Osmanlı'nın bu durumu Almanya ve Avusturya-Macaristan'la birlikte giriştiği savaşın emperyalist bir savaş karakteri taşıdığı gerçeğini şüphesiz ki değiştirmeyecek ve Osmanlı Devleti'nin savaşı da haksız bir savaş olarak değerlendirilecekti.⁴⁰

Haklı savaşlarda “devrimci bozgunculuk” olmaz

Osmanlı açısından savaşın ittifak devletleri aleyhine sonuçlanmasının ardından, Türkiye'nin kazanan emperyalist devletlerce paylaşılmaya başlanmasıyla savaşın niteliği değişti. Türkiye'deki işgal ve emperyalizm karşıtı savaş, haklı bir nitelik kazandı. Ekim devrimi ile iktidara gelen Bolşevikler sadece Türkiye'nin paylaşılmasına ilişkin gizli anlaşmaları ve Çarlık rejiminin tüm toprak taleplerinden vazgeçtiklerini açıklamakla kalmadılar, milli mücadeleye de askeri, mali ve siyasi destekte bulundular. Bu destek hiçbir şekilde Mustafa Kemal önderliğindeki hareketin sosyalist ya da genel anlamda ilerici olarak nitelendirilmesinden ileri gelmiyordu; esas olarak bu savaşın emperyalizmi geriletme potansiyeli göstermesinden ve bu temelde haklı bir nitelik kazanmasından ileri geliyordu.

Bu açıdan Komünist Enternasyonal'in Türkiye seksiyonu olarak kurulan Türkiye Komünist Partisi önderleri Mustafa Suphi ve yoldaşları, milli mücadeleye yani haklı savaşa katılmak için Anadolu'ya gelmişlerdi. Mustafa Suphi ve yoldaşlarının milliyetçiler⁴¹ tarafından Karadeniz'de katledilmesine rağmen bu

---

çev. Gülsüm Akalın ve Uğur S. Akalın, İstanbul: Spartaküs Yayınları, 1996, s. 136). Hatta bunun en somut ifadesi başkent St. Petersburg'un isminin “burg” son eki aldığı için Almanca'dan gelmesi dolayısıyla savaş sırasında Petrograd olarak değiştirilmesidir. Sosyalist devrim daha sonra bu şehrin adını 1924 yılında Lenin'in anısına Leningrad yapacaktır.

40 Sol çevrelerde, Osmanlı'nın emperyalist savaştaki rolünde anlaşma sağlansa bile yaygın biçimde Çanakkale Savaşı'nın anti-emperyalist bir retorik eşliğinde savunulmasına şahit olmaktayız. Oysa emperyalist savaşın bir muharebesi olan Çanakkale haklı bir savaş olarak nitelendirilemez. Clausewitz başta olmak üzere tüm savaş teorisyenlerinin ortaya koyduğu ve tüm askerlerin bildiği bir şey vardır ki bir savaşın muharebelerinin karakteri taktiktir ve savaşın stratejik karakterine tabidir. Bu konunun daha ayrıntılı bir açıklaması için bkz. Sungur Savran, *Çanakkale Geçildi*, <http://gercekgazetesi.net/teori-tarih/canakkale-gecildi>.

41 Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Mustafa Kemal'in dahliyle mi yoksa ondan bağımsız şekilde

destek hiçbir aşamada kesilmedi.

Marx ve Engels'ten, Lenin ve Trotskiy'e uzanan gelenek içerisinde haklı bir savaşı desteklemek için hiçbir zaman bu haklı savaşın yürütücüsünün siyasi ilericiliği bir ön koşul olarak kabul edilmemiştir. Savaşta bir tarafın haklı olması desteklenmesi için yeterli kabul edilmiştir. Bu noktada Lenin, Marksizm'in yaklaşımını en baştan ve hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak kesinlikte ortaya koymuştur:

Örneğin yarın Fas Fransa'ya, Hindistan İngiltere'ye, İran ya da Çin Rusya'ya... savaş açsalar, ilk saldıran kim olursa olsun, bu savaşlar, haklı savaşlar, savunma savaşları sayılırlar; ve her sosyalist, ezilen bağımlı eşit olmayan devletin ezen, köleci, soyguncu büyük devlete karşı kazanacağı zaferi sevgi ile karşılar.⁴²

Lenin'in meseleyi ortaya koyuşunda haklı tarafın siyasi görüş ve tutumuna ilişkin herhangi bir koşul belirtilmemiş olduğu çok açık. Ezilen, bağımlı, eşit olmayan "devlet", ezen, köleci, soyguncu devlete karşı her zaman haklıdır. Burada kimin önce saldırdığına dair bir değerlendirme yapmak savaşı politikanın devamı olarak değil şiddetin tırmanması olarak gören pasifistlerin görüş açısını yansıtır.

Trotskiy de aynı devrimci Marksist çizgiyi Çin'in Japon emperyalizmine karşı savaşında savunmuştur: "Eğer Japonya emperyalist bir ülkeyse ve eğer Çin emperyalizmin kurbanıysa, Çin'den yana oluruz. Japon yurtseverliği dünya çapındaki soygunculuğun korkunç maskesidir. Çin yurtseverliği meşru ve ileridir."⁴³

Lenin'in Birinci Dünya Savaşı'nda öne sürdüğü yenilgici taktiği mutlaklaştıran ve Japon işgali sürerken hem Japon hem de Çin ordusuna karşı savaşmayı savunanlara karşı Trotskiy açık ve net bir şekilde Çin komünistlerine Çan Kay Şek'in milliyetçi ve karşı-devrimci ordusuyla birlikte Japon işgaline karşı savaşmaları gerektiğini söylüyordu. Lenin'e referansla savunulan bozguncu politikayı şu sözlerle mahkum ediyordu:

Bütün savaşları aynı kefeye koymayız ve hiçbir zaman da koymadık. Marx ve Engels İrlandalıların Büyük Britanya'ya ve Polonyalıların Çara karşı devrimci savaşlarını desteklediler; hem de bu iki ulusçu savaşın liderleri çoğunlukla burjuvazinin, hatta bazen feodal aristokrasinin üyeleri ve her halükarda Katolik gericiler oldukları halde. Abdülkerim Fransa'ya başkaldırdığında, demokratlar ve sosyal demokratlar "vahşi bir Tiran"ın "demokrasi"ye karşı savaşından nefretle söz ettiler... Ama biz, Marksistler ve Bolşevikler olarak Riflilerin (Abdülkerim önderliğinde İspanya ve Fransa'ya karşı ayaklanan Fas'ın Rif bölgesindeki berberleri kabileleri) emperyalist egemenliğe karşı mücadelelerini ilerici bir savaş olarak gördük.

İttihatçılar tarafından mı katledildiği sorusunun cevabı üzerine farklı görüşler olduğu için bu konuya burada ayrıntısıyla girmiyoruz.

42 V.I.Lenin, *Sosyalizm ve Savaş*, s. 13.

43 Lev Trotskiy, "Ultra Solcular ve Çin'deki Savaş", *Sınıf Bilinci*, sayı 9-10, Temmuz 1991, s. 45.

Lenin emperyalist uluslarla, insanlığın büyük çoğunluğunu kapsayan sömürge ve yarı sömürge ulusları birbirinden ayırt etmenin temel gereğini kanıtlayan yüzlerce sayfa yazdı. **Ezen** ülkeler ile **ezilen** halkları birbirinden ayırt etmeksizin, genel olarak “devrimci bozgunculuk”tan söz etmek, Bolşevizmin sefil bir karikatürünü çizmek ve bu karikatürü emperyalistlerin hizmetine sunmaktır.⁴⁴

Trotsky bu yaklaşımı benimseyenler için, “burada ya hainlerle ya da katıksız ahmaklarla karşı karşıyayız. Ama ahmaklığın bu derecesi ihanete eşdeğerdir” diyordu. Bu ahmaklar ve hainler sosyalist hareketin yakasından bir türlü düşmek bilmediler. NATO, Yugoslavya’ya saldırırken, haklı taraf olan Yugoslavya’yı desteklemekten kaçındılar, Amerikan kuklası UÇK’dan devrimci örgüt yaratmaya çalıştılar; ABD, Afganistan’ı işgal ederken ne savaş ne terör sloganını ortaya attılar; Irak’ı işgal ederken “devrimci bozgunculuk”tan bahsettiler, “ne Sam ne Saddam” dediler ve hala Ukrayna’da, emperyalizmin ve faşizmin yürüttüğü gerici savaşın karşısında, Rusya’nın desteğini bahane ederek “tarafsız” kalabiliyorlar.

“Devrimci bozgunculuk” adıyla referans verilen politika Bolşevikler açısından Birinci Dünya Savaşı’nın tüm aşamalarında bile mutlak şekilde benimsenip uygulanmamıştı. Lenin savaş sürerken proletaryanın Rusya’da iktidara geldiği durumda devrimci bir savaş yürütmesinin olanaklı olduğunu belirtmişti. Henüz Ekim devrimi gerçekleşmeden önce yayınlanan son propaganda broşürlerinden *Yaklaşan Felaket*’te ifadesini bulan biçimde Lenin ve Bolşevikler “yenilgicilik” olarak ifade edilen politikayı değiştirmişlerdi. Bu broşürde burjuva geçici yönetimi altında ekonomik ve sosyal felakete doğru sürüklenen Rusya’da, bankaların ve büyük sanayinin millileştirilmesinden (kamulaştırılmasından) tüketim ve ticaretin devlet kontrolü altında düzenlenmesine kadar pek çok geçiş talebi öne sürülürken bu programın hayata geçirilmesinin ülkenin savunma kapasitesini de arttıracığı vurgulanıyor ve savaşın iç savaşa çevrilmesinden farklı olarak savaşın kapitalistlerin fetih savaşından haklı bir savaşa dönüştürülmesi savunuluyordu.⁴⁵ Sadece bu bile “yenilgicilik” tutumunun mutlaklaştırılmasının ne kadar yanlış olduğunu ve Lenin’in ve Bolşeviklerin bu tür bir tavrı benimsemediğini ortaya koymaktadır.

Haklı ve haksız savaşların iç içe geçmesi

Haksız bir savaşın haklı bir savaşa dönüşmesi ya da haksız bir emperyalistler arası savaşın içinde güçlü bir haklı savaşın yükselmesine ve buna bağlı olarak da savaş politikasının taktiklerinin değişmesine en kapsayıcı örnek olarak İkinci Dünya Savaşı’nı vermek gerekir. Lenin, emperyalistler arası savaşın birincisiyle sınırlı kalmayabileceğini önceden öngörmüştü. Hatta yukarıda aktardığımız bir

44 A.g.e., s. 45.

45 V.I. Lenin, *“Impending Catastrophe and How to Combat It”*, *Collected Works*, Moscow: Progress Publishers, 1977, Volume 25 içinde, s. 323.

pasajda ifade edildiği biçimiyle daha ikincisi olmadan “büyük savaş”ı birinci savaş olarak niteleyen belki de tek kişi oydu. Ancak ömrü ikinci emperyalist savaşını görmeye yetmedi. Tarihin ikinci büyük emperyalistler arası savaşını 1939’da patlak verdi ve bu savaşta devrimci Marksist savaş politikasını uygulamak Trotskiy’in ve çiçeği burnunda IV. Enternasyonal’in omuzlarındaydı.

IV. Enternasyonal’in savaş dolayısıyla toplayacağı acil konferans için Trotskiy’in kaleme aldığı *Emperyalist Savaş ve Dünya Proleter Devrimi* başlıklı bildirge, devrimci Marksist savaş politikasının yeni savaşa mükemmel şekilde uyarlanmasıydı. Bildirge savaşın nedenini şu netlikte tanımlıyordu: “Bugünkü savaşın doğrudan nedeni eski ve zengin sömürge imparatorlukları; Büyük Britanya ve Fransa ile geç kalmış emperyalist çapulcular; Almanya ve İtalya arasındaki rekabettir.”⁴⁶ IV. Enternasyonal’in bu savaşta sosyal şovenizmin “ulusal savunma”ına karşı yükselttiği şiar ise “ulusal devletin devrimci yıkımı” idi. IV. Enternasyonal savaşın yarattığı koşulları devrim için kullanmaktan yanaydı ve stratejik hedefin adı bir yanda “demokratik” öte yanda faşist emperyalizmin “kapitalist Avrupa”ına karşı Avrupa Birleşik Sosyalist devletleri idi.⁴⁷

Nazizme karşı kendisini demokrasi mücahidi kılığına sokan emperyalist haydutlar konusunda da IV. Enternasyonal’in tavrı netti: “İkinci emperyalist savaşın kasapları Hitler’i kendi günah keçilerine dönüştürmeyi başaramayacaklardır. Bugünkü tüm yönetimler proletaryanın sanık kürsüsünde yargılanacaklardır. Hitler caniler arasında suçlu sandalyesinde sadece birinci yeri alacaktır.”⁴⁸ Tüm bunlar genel olarak Birinci Dünya Savaşı’nda izlenen enternasyonalist tavrın devamı niteliğindedir. İkinci Dünya Savaşı da birincisinin devamıydı. Ancak tekerrarı değildi. En büyük farklılık Sovyetler Birliği’nin varlığıydı. SSCB, Stalin’in gerici ve milliyetçi tek ülkede sosyalizm politikası uyarınca, dış politikasını dünya devrimine değil Sovyet bürokrasinin çıkarlarına göre belirlemeye başlamıştı. Bu çerçevede savaşın hemen öncesinde İspanya devrimini faşizme karşı demokratik emperyalizme satan Stalinist rejim, daha sonra da Nazilerle meşhur 1939 Molotov-Ribbentrop saldırılmazlık paktını imzalamıştı. IV. Enternasyonal bu hamleyi hak ettiği şekilde bir ihanet olarak tanımladı. IV. Enternasyonal kurulusundan itibaren Stalinist bürokrasinin devrimci devrilişini savunuyordu. Savaşla birlikte bu politikadan vazgeçmedi ama bürokrasinin devrilişini SSCB’nin emperyalizme karşı savunulması görevi ile birlikte formüle etti. Burada öncelik Ekim devriminin kazanımlarının savunulmasıydı. SSCB bürokratik yozlaşmaya da uğramış olsa bir işçi devleti idi ve Sovyet işçisinin değil de emperyalizmin Stalin’i yenilgiye uğratması demek, sadece Stalin’in ve bürokrasinin değil Ekim devriminin de yenilmesi anlamına gelecekti. IV. Enternasyonal sorunu şu şekilde

46 Troçki, *Bildirgeler*, a.g.e. s. 74.

47 a.g.e., s. 83.

48 a.g.e., s. 87.

formüle etti:

IV. Enternasyonal SSCB'yi ancak devrimci sınıf mücadelesi yöntemleriyle savunabilir. İşçi, sömürge, emperyalist devletlerin sınıf karakterini ve iç çelişkilerinin yanı sıra bu türden devletler arasında var olan karşılıklı ilişkileri işçilere öğretmek, onlara, her verili durum için doğru pratik sonuçlar çıkarma yeteneğini kazandıracaktır. Moskova oligarşisine karşı yorulmak bilmez bir mücadeleyi yönetirken IV. Enternasyonal, SSCB'ye karşı emperyalizme yardım edecek her türlü politikayı kesin olarak reddeder. SSCB'nin savunulması dünya proleter devriminin hazırlanması ile ilkede çakışır. Biz tek ülkede sosyalizm teorisini, Stalinizmin bu cahil ve gerici zihni üretimini mutlak olarak reddediyoruz. Ancak dünya devrimi SSCB'yi sosyalizm için kurtarabilir. Ama dünya devrimi Kremlin oligarşisini kaçınılmaz olarak yerinden söküp atacaktır.⁴⁹

Burada devrimci Marksist savaş politikasının müthiş bir uygulamasını ve sürekliliğini görüyoruz. Strateji dünya devrimidir. Bu stratejiye hizmet eden uğraklar ise öncelikle dünya devriminin en önemli mevzisi olan SSCB'nin savunulmasından geçmektedir.

SSCB'nin varlığı emperyalistler arası savaşta alınacak tutumun belirlenmesinde de yeni bir faktörün devreye girmesi anlamına gelir. Emperyalist savaşın tarafı olan tüm ülkelerde proletaryaya “ulusal devletin devrimci yıkımı” görevinin biçildiği koşullarda bu faktörün her durumda çok somut bir şekilde işin içine sokulması gerekir. Söz gelimi SSCB ve Nazi Almanyası arasındaki pakt yalıtılmış işçi devletinin kendini savunmak üzere emperyalist güçler arası taktik bir manevra olarak görülemez. Stalinistler bu paktı, zaman kazanmak uğruna yapılmış dahiyane bir taktik olarak sunmayı severler. Ancak paktın sonucunun sadece askeri saldırmazlık olmadığı kısa sürede ortaya çıktı. Zira bu saldırmazlık durumu, 22 Haziran 1941'deki Alman taarruzuna kadar sürmüştü, güya aradaki dönemi hazırlık yaparak geçirecek olan Stalin, Alman orduları üç ay içinde Leningrad ve Moskova kapılarına dayanmıştı. Bu esnada Sovyetler 30 bin sınai tesisi, 65 bin kilometre demiryolunu kaybetmiş, tarım hasılatında dev kayıplara uğramıştı.⁵⁰ Sovyetler Birliği'ni tamamen hazırlıksız yakalayan saldırının ilk iki haftasında Minsk'te 3 bin 300 Sovyet tankı imha edildi, 324 bin savaş esiri verildi. Smolensk'te ise bu rakamlar 3 bin tank ve 300 bin savaş esiri oldu. Milyonlarca insan (asker ve sivil) da Nazi savaş makinesi tarafından daha ilk haftalar içinde katledilmişti.⁵¹ Böyle bir tablo karşısında hiçbir ciddi askeri uzman ya da tarihçi

49 a.g.e., 95.

50 Ernest Mandel, *İkinci Dünya Savaşı'nın Anlamı*, çev. Bülent Tanatar, İstanbul: Yazın Yayıncılık, 1995 s.148.

51 A. Murray Williamson, “Çatışan Dünya (1919-1941)”, *Cambridge Savaş Tarihi*, derleyen: Geoffrey Parker, çev. Füsün Tayanç ve Tunç Tayanç, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2014 içinde, s. 346.

organize bir ricattan, bilinçli şekilde düşmanı Rusya'nın içlerine çeken kurnazca bir taktikten söz edemez.

Saldırmazlık paktını, bu taarruzun hazırlığını yapmak için asıl değerlendiren Hitler olmuştu. Fransa işgalini pakt gereği Sovyetlerden elde ettiği enerji ve hammaddelerle finanse etmiş ve bu sırada doğu cephesinden hiçbir tehdit görmemişti. Bu ihanet paktı sadece askeri ve ekonomik sonuçlar doğurmamış Komintern'in siyasal teslimiyetini de beraberinde getirmişti.

Komintern ansızın, 1939 sonbaharında, batı demokrasilerinin caniyane emperyalizmini keşfetti. Ne yön değişikliği! O andan beri Çekoslovakya ve Polonya'nın yıkımı, Danimarka ve Norveç'in el çabukluğu ile işgali ve Polonyalı ve Yahudi halklara Hitlerci güruhlar tarafından yapılan canavarca iğrençlikler üzerine suçlayıcı tek bir kelime söylenmedi! Hitler, batı demokrasilerince sürekli olarak kıskırıtılan barışsever bir etyemez haline dönüştürüldü. Fransız-İngiliz ittifakı, Komintern basınında artık "Alman halkına karşı emperyalist blok" olarak anılıyordu. Göbels bile bundan daha iyisini uyduramazdı!... Kremlin'in siyaseti basittir: Zeytinyağı ve manganezle birlikte Komintern'i Hitler'e satmak.⁵²

Komintern'in bu ihanet çizgisinin SSCB'nin savunulması adı altında desteklenmesi tabii ki olanaksızdır. Kaldı ki bu ihanet politikasının kendisi Hitler'e SSCB'ye saldırmak için hem zaman hem finans kaynağı hem de siyasal destek sağladığından tam da SSCB'yi savunmak adına karşı çıkılması gereken bir politikadır.

Diğer yandan Alman taarruzunun ardından gelişen süreçte SSCB ve müttefik devletler arasındaki ittifak ilişkisine farklı yaklaşmak gerekir. Sovyetler Birliği'nin Nazilerle savaşıyor oluşu ABD ve Britanya'nın emperyalist karakterini ve o ülkelerde proletaryanın kendi hükümetlerine karşı devrimci siyasi görevlerini değiştirmez. Ancak bu görevler askeri anlamda SSCB'nin Nazi orduları karşısındaki askeri konumunu gözeterek formüle edilmek zorundadır. SSCB henüz fiilen savaşa girmeden önce mevcut olasılıklar değerlendirilmiş ve Trotskiy önderliğinde IV. Enternasyonal'in bu durumda izlemesi gereken politikanın temel kuralları belirlenmişti:

IV. Enternasyonal, SSCB ile ittifak halinde veya ona düşman kampta olup olmadıkları olgusundan bağımsız olarak bütün emperyalist ülkelerde proletarya partilerinin savaş sırasında iktidarı ele geçirme amacıyla sınıf mücadelesini geliştirmeleri gerektiğini kararlı bir tavırla saptamıştır. Aynı zamanda emperyalist ülkelerin proletaryası SSCB'nin (veya sömürge devrimlerinin) savunulmasındaki çıkarları gözden kaçırmamalıdır ve gerektiğinde, en kararlı eylemlere, örneğin grevlere, sabotaj eylemlerine vb. başvurmalıdır. IV. Enternasyonal bu kuralı formüllendir-

---

52 Troçki, a.g.e., s. 108

diğinden bu yana güç gruplaşmaları radikal biçimde değişmiştir. Fakat kuralın kendisi hâlâ geçerli olmaya devam ediyor. Yarın İngiltere ve Fransa'nın Leningrad veya Moskova'yı tehdit etmesi halinde, İngiliz ve Fransız işçileri, askerlerin ve askeri ekipmanın gönderilmesini engellemek için en kararlı önlemleri almalıdır. Eğer Hitler durumun mantığı gereği kendisini Stalin'e askeri ekipman göndermek zorunda bulursa, bu somut durumda Alman işçilerinin, tam aksine, grevlere veya sabotaja başvurmaları için hiçbir neden olmayacaktır.⁵³

Savaşın gidişatı 1939'da yazılan bu satırların öngördüğü şekilde gerçekleşmiş, tek farkla kendini Sovyetlere 9 milyar dolarlık askeri yardımda bulunmak zorunda bulan Roosevelt olmuştu.⁵⁴ Bu zorunluluk Roosevelt'in ve daha genel anlamda Amerikan emperyalizminin Sovyetler Birliği'nin düşmanı olduğu gerçeğini değiştirmemiştir. Nitekim, Amerikan aşırı sağcı generali Patton ısrarla Nazilerin yenilgisinden sonra Sovyetlere karşı bir askeri harekate girişilmesini savunmuştur. Eğer Patton'un macerası kabul görmediyse bunun sebebi sadece bu seferin askeri riski ya da yüksek maliyeti dolayısıyla değil, Amerikan işçi sınıfını bu tür bir saldırı için ikna etmenin son derece güç olmasındandır. Eğer her şeye rağmen bu olsaydı, ABD'de bulunan, IV. Enternasyonal'in en güçlü seksiyonlarından birisi olan, James Cannon önderliğindeki SWP'nin (Sosyalist İşçi Partisi) izleyeceği politika önceden net şekilde tespit edilmişti: Sovyetler Birliği'ni her türlü emperyalist saldırıya karşı kayıtsız koşulsuz savunmak!⁵⁵

Bürokratik işçi devletleri arasında savaş

Bürokratik işçi devletleri söz konusu olduğunda en çetrefil konu şüphesiz iki işçi devletinin savaşa tutuşması durumunda alınacak tavra ilişkindir. Öncelikle bu paradoksal durumun ancak bürokratik yozlaşmanın ileriye gitmiş bir aşamasında gerçekleşebileceğinin altını çizelim ve bu duruma ilişkin tek örneğin 1978 yılındaki Vietnam-Kamboçya ve 1979 yılındaki Çin-Vietnam savaşları olduğunu belirtelim. Genel olarak ilke aynı olacaktır. Dünya devriminin ve uluslararası proletaryanın çıkarları. Bu temelde somut durumun somut analizi yapılarak stratejik amaca uygun taktiklerin belirlenmesi gerektiğini söyleyerek genel bir tavır ortaya koyabiliriz ancak. Sözü edilen savaşlarda ise durum nispeten açıktır. Bu savaşta Vietnam Halk Cumhuriyeti, SSCB tarafından, Demokratik Kamboçya ise Çin Halk Cumhuriyeti tarafından desteklenmiştir. Dönem Mao'nun Nixon'la başlattığı meşhur diplomatik yakınlaşmanın Üç Dünya Teorisi adı altında teorileştirildiği ve SSCB'nin Çin bürokrasisi tarafından "sosyal emperyalizm" tanımlamasıyla dünya halklarının baş düşmanı olarak lanse edilmeye başlandığı

53 Trotskiy, *Marksizmi Savunurken*, çev. Yavuz Alogan, İstanbul: Kardelen Yayınları, 1992, s.63-64.

54 <http://orientalreview.org/2015/05/12/wwii-lend-lease-was-the-us-aid-helpful-enough-i/>

55 Cannon, James P., "Speech On Russian Question", 15 Ekim 1939, <https://www.marxists.org/archive/cannon/works/1939/ussr.htm>.

dönemdir. Nitekim Vietnam, Kamboçya başkenti Phnom Penh'e girdikten sonra Çin, ABD, Fransa ve Britanya'nın ortak önerisiyle Birleşmiş Milletle Güvenlik Konseyi'nden tüm yabancı güçlerin Kamboçya'dan çekilmesine yönelik bir karar çıkarıldı ancak bu karar Sovyet vetosu dolayısıyla uygulanamadı. Bu durumda hiç şüphesiz ki savaşın bir tarafında emperyalist güçlerin desteğinin bulunması dolayısıyla devrimci Marksistler Vietnam'ı haklı taraf olarak görecektir ve destekleyeceklerdir. Ancak bu destek Vietnam ve Sovyet bürokrasisinin ilerici karakterinden değil Hindicini'nde emperyalizmin mevzi elde etmesini engellemek gerekliliğinden ve işi emperyalizm ile işbirliğine kadar vardırıran Çin ve Kamboçya bürokrasilerinin yıkılmasının ehveni şer olarak görülmesinden kaynaklanacaktır.

Emperyalist olmayan haksız savaşlar

Emperyalizm çağında savaşan taraflardan en azından birinin emperyalist olmadığı ya da emperyalist bir güç tarafından desteklenmediği bir savaş örneği bulmak zordur. Ancak örneğin bölgesel hegemonya mücadelesi veren ancak emperyalist olmayan iki devletin savaşı söz konusu olduğunda, her iki taraf da küçük ve bölgesel çapta da olsa bir fetih ve talan savaşı veriyor olacağından tüm taraflar haksız konumda olacaktır diyebiliriz. Genel prensip yine savaşın yarattığı koşulları proletarya devrimi için kullanmaktır. Bu açıdan bakıldığında izlenecek uygun politika emperyalistler arası savaşta izlenecek politikaya benzer biçimde her iki tarafın işçi sınıfının da kendi hükümetinin yenilgisi için mücadele etmesidir.

Bu örneğe en yakın savaş 1947 ve 1965'te Hindistan ve Pakistan arasında gerçekleşen Keşmir savaşlarını, 1988-1994 arasındaki Ermenistan-Azerbaycan savaşını (Karabağ Savaşı) verebiliriz. Her iki örnekte de benzer konumdaki iki devletin toprak ihtilafının, dinsel ve etnik motifler altında savaşa dönüşmesi söz konusudur. Hindistan-Pakistan savaşı, Hindistan'ın sömürgecilikten kurtulma mücadelesinin toplumsal bir kurtuluşa doğru evrilmesine engel oluşturmuş, Karabağ Savaşı ise Sovyetler Birliği'nin yıkılışı sürecinde milliyetçiliğin gerici rolünün çarpıcı bir tezahürü olarak karşımıza çıkmıştır.

1980 yılında İran'da Amerikan yanlısı Şah rejiminin devrilmesinin ardından başlayan ve sekiz yıl süren İran-İrak savaşı Fırat ve Dicle'nin birleştiği Şattül Arap Nehri etrafında gelişen bir sınır ihtilafından kaynaklanıyor gibi gözükse de, İran'a karşı ABD emperyalizminin ve işbirlikçi Sünni Arap devletlerinin Irak'ı desteklediği bir savaştır. Bu özelliğiyle Irak'ın haksız İran'ın haklı olduğu tespit edilmelidir. Devrimci Marksist savaş politikası Humeyni rejiminin gerici karakterine rağmen ABD destekli Irak'ın askeri yenilgisini savunmayı gerektirirdi.

İç savaşlar

İç savaşlar, hâkim sınıflar ile ezilen sınıfları karşı karşıya getiren ve kesin bir hesaplasmaya sürükleyen savaşlar olarak tabiri caizse haklı savaşların en haklıla-

rıdır. Ezilen sınıfların zaferi doğrudan kapitalist sömürü sisteminin ortadan kaldırılmasını gündeme getirir. Rus İç Savaşı (1918-1921), Çin İç Savaşı (1927-1949) ve İspanya İç Savaşı örnek olarak alınabilir. Bu örneklerden Rusya'da iç savaş Ekim devriminin ardından başlamış, Sovyet rejiminin perçinlenmesi ve emperyalist destekli karşı devrimin ezilmesiyle sonuçlanmıştır. Çin'de ise iç savaş Japon işgali ile iç içe geçmiş Çin Komünist Partisi hem Japon işgaline son vererek hem de Çan Kay Şek'in milliyetçi ordularını sürerek, ulusal kurtuluş savaşını sosyalist bir devrimle taçlandırmıştır. İspanya'da ise iç savaşta devrim yenilmiş ve faşist Franco iktidara gelmiştir.

Etnik ve mezhepsel iç savaşları ise gerici iç savaşlar olarak değerlendirmek gerekir. Genel olarak eğer mezhepsel ya da etnik temelde kendini gösteren bir iç savaşta, herhangi bir taraf emperyalizm tarafından destekleniyorsa bu durumda yine fiilen emperyalizm karşısında tutum almak ancak bunu yaparken de savaş mezhepsel ve/veya etnik temelden kurtararak anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir temele oturtmak için mücadele etmek gerekir. Bugün buna yakın bir örnek olarak Suriye'yi verebiliriz. Arap Devrimi'nin bir parçası olarak Suriye'de yükselen halk isyanı Esad rejiminin mezalimi, emperyalizm ve işbirlikçi Sünni Arap Devletleri ile aynı eksende yer alan Türkiye'nin müdahalesiyle bir mezhep savaşına dönüştürülmüştür. Suriye'de çözüm ancak gerici mezhep savaşının, anti-emperyalist bir savaşa dönüştürülmesiyle gerçekleşebilir.

Suriye açısından Rojava'daki durum ise bir miktar daha karmaşıktır. Burada etnik ve mezhepsel bir savaştan ziyade bir ulusal kurtuluş hareketinden bahsetmek daha doğru olur. Bu bölgede tekfirci mezhepçi çetelere karşı Kürt ulusu PYD önderliğinde haklı bir savaş yürütüyor. Bu savaşta Suriye iç savaşının kendine özgü gelişimi içinde ABD emperyalizmi de aynı tekfirci mezhepçi güçlerle savaşır konuma geldiği için PYD ile ABD arasında bir askeri işbirliği yapılmaktadır. Ancak bu işbirliği hala taktik düzeydedir. Bunu en açık olarak ABD emperyalizminin NATO müttefikleri olan Türkiye'nin PKK'ye karşı askeri harekâtlarını desteklemesinde görüyoruz. Rojava'daki haklı savaş ancak PYD ve müttefikleri ile ABD arasındaki ittifak stratejik bir karakter kazanırsa ve Rojava'daki Kürt güçleri Suriye'nin emperyalizm tarafından sömürgeleştirilmesinin bir aracı haline gelirse karakter değiştirir ve haksız bir savaşa dönüşür. Bu bağlamda, Barzani ve Talabani önderliğindeki peşmergenin Irak'ta Baas sömürgeciliğine karşı verdiği savaş haklı bir savaş olduğu halde bu güçlerin ABD ve emperyalist koalisyon tarafından Irak'ın işgal edilmesini desteklemesi ile birlikte bu Barzani ve Talabani güçlerinin haksız ve gerici bir rol oynamaya başladığını hatırlamak gerekir.

Etnik ya da mezhepsel görünüm altında sınıfsal çelişkilerin ya da emperyalizm karşı bir mücadelenin var olduğu savaşların olabileceği hiçbir zaman unutulmamalıdır. Türkiye'de 70'li yıllarda Alevilere yönelik katliamlar hâkim sınıfların yükselen sınıf mücadelesine karşı faşist çeteleri kullanarak yürüttüğü düşük yoğunluklu bir iç savaştan farklı bir yerde değerlendirilemez. Ya da Lübnan iç

savaşında İsrail Siyonizmi ve emperyalizme karşı savaşan cephede Şii mezhebin-den halkın ve örgütlerin ağırlığı bu savaşı bir mezhep savaşı yapmaz, iç savaşta anti-Siyonist, anti-emperyalist pozisyona sahip tarafın haklılığı ortadan kalkmaz. Yine Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde mezhepsel ve etnik çatışmaların gerici karakteri ortada olmakla birlikte NATO'nun Sırbistan'ı bombalamaya başlaması ile birlikte mesele bir mezhepsel ve etnik çatışma olarak algılanamaz. NATO'ya ve emperyalizme karşı olan güçlerin savaşı haklı bir savaş olur.

Tüm bu genel ifadelerin yanında iç savaşların, ulusal ölçekte iktidar sorununu dolaysız ve kesin şekilde gündeme getirmesi dolayısıyla genel olarak savaş politikasından ayrı olarak kendi içinde apayrı bir alan olarak daha ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiğini belirtmek gerekir.

Sonuç

Savaş, işçi sınıfı ve geniş halk kitleleri açısından kelimenin her anlamıyla hayati bir meseledir. Her şeyden önce savaşlarda orduların saflarında silah altına alınmış işçiler, köylüler ve emekçi halktan insanlar ölmektedir. Hâkim sınıfın temsilcilerinin savaşlarda bizatihi yer aldığı, şövalyelik zamanlarının ya da bizdeki tımarlı sipahilerin dönemleri çağlar öncesinde kalmıştır. Kapitalist çağda milyonlarca işçi, emekçi ve köylü dünyanın her yanında tekeli kapitalistlerin çıkarları uğruna savaş meydanlarına sürülmüştür. Bugün de aynı şekilde sürülmektedir.

Hâkim sınıfların yağma ve talan savaşlarının karşısında ezilen halkların sömürgecilere ve emperyalistlere karşı, işgal edilen ülkelerin işgalcilere karşı, işçi devletlerinin emperyalizme karşı savaşları da vardır. Emekçi sınıfların sömürücü sınıflara karşı savaşları, iç savaşlar da vardır. Bunlar büyük emekçi kitlelerin nefis müdafaasını ve/veya devrimci atılımını içinde barındırır. Ancak içerdikleri şiddet ve yıkım açısından diğer savaşlardan da eksik kalır yanları yoktur. Hatta şunu diyebiliriz ki iç savaşlar, tarihin en kanlı sayfaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla savaş, ister hâkim sınıfların çıkarları uğruna savaş olsun, ister emperyalizme karşı vatani savunmak ya da sermayeyi yenerek özgürlüğe ulaşmak için olsun geniş emekçi kitleleri hem fiziki olarak hem de siyaseten bir ölüm kalım mücadelesine sürüklemektedir.

Savaş sadece, cephede çatışan askerler için değil geride savaşın yarattığı ekonomik yıkıntı, açlık, salgın hastalıklar ve sefaletle boğuşan, başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere tüm halk için büyük bir felaket olarak yaşanmaktadır. Dolayısıyla savaş bir olgu olarak halkların haklı nefretini üzerine çekmektedir. Barış özlemi son derece kitlesel bir duygu seli halinde toplumsal mücadelelerin ve siyasetin etrafını kuşatmaktadır.

Diğer yandan her savaş düşmana duyulan nefreti, intikam hırsını da körükler. En az barış özlemi kadar güçlü şekilde bu duygular tüm ulusa yayılır. Savaşı yürüten güçler orduları toplayacak siyasi kudrete sahipse toplumun duygu dün-

yasını etkileyecek ideolojik aygıtlara da sahip demektir. Dolayısıyla barış özlemi ile savaşçı duygular karşı karşıya geldiğinde, savaşı yürütenler, çıkarlarına şiddet yoluyla ulaşmayı benimsediği müddetçe, barış talebinin ihanetle savaşın ise kahramanlıkla birlikte anılması kaçınılmazdır.

Sadece sömürsüz değil savaşsız bir dünyanın da müjdecisi olan sosyalistler için savaşın kendisi hakkında berrak bir anlayışa sahip olmak mutlak bir gereklilik. Her savaşı ayrı ayrı değerlendirmek ve savaşa karşı mücadeleyi devrim mücadelesiyle birleştirecek politikalar belirlemek ise takip edilecek yegâne doğru yol.

Davasına sahip çıkan ve gerçekten savaşsız bir dünyaya ulaşmak için mücadele edenlerin “barışın dilini kurmak” türünden naifliklerle oyalanması ancak savaşı yaratan sistemin uzamasına, daha çok kan dökmesine ve yıkıma yol açmasına yardımcı olur. Bizim savaşa ilişkin politikamızın temeli devrimci Marksizmdir. Tabii ki öncelikle de Lenin! Hiç şüphesiz ki referansımız bir dizi liberal ve pasifist tarafından çok demode bulunacaktır. Oysa biz burjuva akademisinin “barışolog”larından ziyade bizzat devrimci eylemiyle tarihin o ana kadar tanıdık olduğu en kanlı savaş olan Birinci Dünya Savaşı’ nı bitirmiş bir şahsiyeti, ekmek ve toprak kadar barışın devrimi olan Ekim devriminin liderini referans almakla ayağımızı yere çok daha sağlam basıyoruz.